

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра германської і фіно-угорської філології

Курсова робота

на тему: Особливості перекладу фразеологізмів з компонентом «їжа» з
англійської на українську мову.

Студентки групи МЛа 06-20
факультету германської філології
денної форми навчання
спеціальності 035 Філологія Англійська мова
і література , друга іноземна , переклад
Скорої Юлії Владиславівни

Науковий керівник:
кандидат/доктор філологічних наук, доцент
Субота Сергій Володимирович

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

Київ 2023

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Chair of Germanic and Finno-Ugrian Philology

Term Paper

Peculiarities of translation of phraseological units with the component "food" from
English to Ukrainian.

Yulia Skora

Group МЛга 06-20

Germanic Philology Faculty

English language and literature, the second foreign language, translation

Research Adviser

Assoc. Prof.

PhD (Linguistics)

Subota S.V.

Kyiv 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ЇЖА».....	6
1.1. Поняття фразеологізму.....	6
1.2. Основні підходи до перекладу фразеологізмів з англійської мови на українську.....	7
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.....	12
РОЗДІЛ 2. ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «ЇЖА» З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ...	14
2.1.Класифікація фразеологічних одиниць з компонентом «їжа».....	14
2.2. Фразеологізми з компонентами, що позначають окремі продукти....	15
2.3. Фразеологізми з компонентами, що позначають готові страви.....	19
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.....	22
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	24
РЕЗЮМЕ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	26
ДОДАТКИ.....	28

ВСТУП

Фразеологічні одиниці як лінгвокультурний феномен безперечно збагачують мову, відображаючи її крос-історичний розвиток і менталітет людей, що нею спілкуються. У фразеологізмах знаходять відображення історія народу, його традиції та звичаї, своєрідність культури та побуту. Англійські фразеологізми часто наділені яскравим національним характером, проте поряд з ними вживається і значна кількість фразеологізмів, які вже стали загальним надбанням для різних народів світу. Відповідно, англійський фразеологічний фонд – складний конгломерат автентичних та запозичених фразеологізмів з явною перевагою перших, у яких збережені архаїчні елементи. Одним із концептів, що репрезентує культуру тієї чи іншої нації є її гастрономічний код: локальні продукти, готові страви, місцеві фрукти та овочі, звичаєва кухня. Саме тому вважаємо за доцільне розглянути саме даний аспект при вивченні англійського та українського фразеологічного фондів.

Актуальність дослідження. Відтворення значень фразеологічних одиниць засобами іншої мови є завжди актуальною проблемою в поліетнічному просторі. Яскрава національно-культурна маркованість фразеологізмів, їх специфічні конотації неминуче зумовлюють труднощі в перекладі. Ця проблема є предметом розгляду у працях багатьох сучасних українських науковців. Зокрема, їй присвятили свої розвідки Н. Глінка, Н. Карпенко (Проблема відтворення прагматики фразеологічних одиниць у перекладі), О. Нагорна (Комунікативно-прагматичний принцип перекладу фразеологізмів з британським етнокультурним семантичним компонентом), Д. Ушенко, О. Гнедкова та ін. Актуальність теми обумовлена необхідністю комплексного дослідження проблеми перекладу фразеологізмів, що містять компонент "їжа", відповідно до напрямів сучасних перекладознавчих студій, особливо тих, які є високопродуктивними та часто вживаються в художній та розмовній мові.

Мета дослідження – визначити особливості функціонування та перекладу англійських та українських фразеологізмів з компонентом «їжа».

Реалізація поставленої мети передбачає виконання наступних **завдань**:

- розкрити поняття фразеологізму;
- вивчити основні підходи до перекладу фразеологізмів з англійської мови на українську;
- навести класифікацію фразеологічних одиниць з компонентом «їжа»;
- представити особливості перекладу фразеологізмів з компонентом «їжа» з англійської мови на українську

Об’єкт дослідження – англійські фразеологізми з компонентом «їжа»

Предмет – особливості їх функціонування та перекладу на українську мову.

Теоретичне значення дослідження: у роботі висвітлено базисні поняття щодо фразеологізмів та основних способів їх перекладу, приведено класифікацію фразеологізмів з компонентом «їжа», створено невелику картотеку англійських фразеологізмів з компонентом «їжа» з українськими відповідниками.

Практичне значення. Матеріали дослідження можуть використовуватись для подальших лінгвістичних та перекладознавчих розвідок, що стосуються англійської фразеології, зокрема фразеологізмів з компонентом «їжа».

Матеріалом для дослідження слугують 50 фразеологізмів з компонентом «їжа», відібрані шляхом суцільної вибірки із англо-українського фразеологічного словника К.Т.Баранцева .

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ КОМПОНЕНТОМ «ІЖА»

1.1. Поняття фразеологізму

Фразеологічна одиниця чи фразеологізм – це лексично неподільна одиниця мови, стійке семантично пов'язане поєднання слів, цілісне за своїм значенням, яке відрізняється образністю, експресивністю, стилістичним та емоційним забарвленням, повністю або частково переосмислене: *carrot and stick – бати́г та прями́к; compare apples and oranges – небо і земля; neither fish nor fowl – ні риба, ні м'ясо; not for all the tea in China – ні за що в світі; one man's meat is another man's poison – що росіянину добре, то німцю смерть.* (Доценко, 198: 27). Фразеологічні одиниці наділені оцінною функцією, тобто виражають ставлення мовця до того чи іншого предмета або явища, додають мовленню жвавості і виразності.

Існує велика кількість класифікацій фразеологічних одиниць, в основі яких лежать різні критерії. Найбільш відома належить В.В. Виноградову. Вона зосереджує увагу на структурі фразеологізмів та ілюструє різний ступінь взаємозалежності елементів та семантичної неподільності. Відповідно до цієї класифікації, фразеологічні одиниці поділяються на фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні поєднання (Гаращенко, 2008: 31).

Фразеологічні зрощення або ідіоми стилістично і емоційно забарвлені, часто національно специфічні, а також неподільні і мають найбільшу спаяність частин: *to have one's bread buttered on both sides – як вареник у маслі; to take the bun – зайняти перше місце.* Слова, що входять до їх складу, втратили свою семантику, тому значення фразеологічних зрощень неможливо вивести зі значень складових їх елементів, їх значення не мотивовані. Тому іноді буває важко здогадатися про значення незнайомого фразеологічного зрощення. Якщо перекладачеві не вдасться знайти

еквівалент або аналог фразеологічного зрощення в мові перекладу, він може передати його зміст за допомогою описового перекладу.

Фразеологічним єдностям притаманні образність і мотивованість, вони рухливі і допускають якусь варіативність: *walk on eggshells – іти по лезу ножа*. Вони використовуються в переносному значенні, але з компонентів, що входять до них, може бути виведено значення всього виразу. При перекладі іноді достатньо знайти відповідність, яка нехай і побудована на іншому образі, але збігається за змістом (Корунець, 2003: 44).

Фразеологічні поєднання є стійкими поєднаннями слів, значення яких складаються з значень компонентів, що входять до них, але одне зі слів завжди вживається в переносному значенні: *rub salt into the wound – сипати сіль на рану*. Вони не мають національної специфічності, і завдяки прозорості їхньої внутрішньої форми і найчастіше відсутності образності зрозуміти їхнє значення нескладно (Берловська, 2006: 63). Фразеологічні поєднання часто перекладаються словами у прямому значенні з потрібним стилістичним забарвленням.

1.2. Основні підходи до перекладу фразеологізмів з англійської мови на українську

Не можна не відзначити, що фразеологізми вважаються найбільш складною лексичною категорією, що пояснюється низкою причин. По-перше, стаючи компонентами фразеологізму, слова з вільним значенням втрачають свою індивідуальну семантику і набувають нового пов'язаного значення. Тому для перекладу фразеологізмів недостатньо просто підібрати словниковий відповідник до кожного компонента. По-друге, перекладачеві, погано знайомому з фразеологією мови оригіналу, може бути важко розпізнати фразеологізм у тексті перекладу, що призведе до послівного або буквального перекладу, а це, у свою чергу, – до спотворення сенсу та подальшого невірної сприйняття інформації цільовою аудиторією (Карпенко, 2010: 143). Тут же варто відзначити, що у перекладача, який

погано розуміється на фразеології мови перекладу, також неминуче виникнуть труднощі. Вони будуть пов'язані зі знаходженням еквівалента оригінального фразеологізму або підбором аналога. По-третє, іноді навіть за наявності еквівалентного фразеологізму в мові перекладу перекладачеві необхідно шукати інші способи передачі значення через те, що цей фразеологізм не відповідає контексту. У зв'язку з цим також варто враховувати, що аналогічні звороти англійської та української мов можуть мати різну оцінку конотацію (Краснобаєва–Чорна, 2010: 91).

Також варто зауважити, що при перекладі фразеологічної одиниці завдання перекладача полягає не лише у тому, щоб правильно передати її сенс, а й відбити емоційно-експресивні характеристики, оцінку конотацію, функціонально-стилістичні особливості. Ще однією причиною виникнення труднощів при перекладі фразеологізму може стати високий рівень його національної специфічності. У таких випадках завданням перекладача буде його адаптація до культури та мови перекладу (Левченко, 2009: 209).

Зважаючи на усе вищесказане, можемо підсумувати, що перекладач має вміти розглядати різні значення фразеологізмів, передавати їх емоційно-експресивні функції і, крім того, розумітися на основних теоретичних питаннях фразеології. Саме тому, як зазначає В. Архангельський, при перекладі фразеологічних одиниць необхідно враховувати такі фактори:

- особливості національного колориту фразеологічних одиниць;
- конкретні соціально-історичні нашарування та асоціації, що визначають розуміння та вживання окремих фразеологічних одиниць
- переносне вживання фразеологічних одиниць (Ажнюк, 1989:114).

Таким чином, маючи справу з фразеологічними одиницями, перекладач повинен мати не тільки знання обох мов, але й вміти аналізувати стилістичні та культурно-історичні аспекти вихідного тексту, знати особливості перекладу та зміст фразеологізмів.

Сьогодні існує чимало різних підходів до перекладу фразеологічних одиниць, проте більшість сучасних лінгвістів виділяють чотири основні способи перекладу фразеологізмів:

- фразеологічний еквівалент;
- фразеологічний аналог;
- калькування;
- описовий метод (Зорівчак, 1983: 74).

• Фразеологічний еквівалент – це фразеологізм мовою перекладу, за всіма показниками рівноцінний одиниці, що перекладається (Нагорна, 2010: 62). Еквівалент відповідає вихідному фразеологізму як за змістом, так і за стилістичним забарвленням. Фразеологічний еквівалент дозволяє перекладачеві найточніше передати іншомовний фразеологізм: *the cream of society* – *вершки суспільства*; *the salt of the earth* – *сіль землі*, *a hard nut to crack* – *міцний горішок*.

Як правило, еквіваленти підбираються до міжнародних фразеологізмів і труднощів у перекладача не викликають. Однак, при підборі еквівалентів слід пам'ятати, що не завжди однакові за формою фразеологізми збігаються за значенням. Так, наприклад, англійський фразеологізм *wind in the head* схожий формою з українським *вітер у голові*, але англійський фразеологізм означає «зазнання, порожня уява», тоді як український – «легковажність».

• Фразеологічний аналог є фразеологізмом зі схожим значенням, але заснованим на іншому образі (Гаращенко, 2008: 103). Аналог використовується у випадку, коли підібрати еквівалент неможливо: *(as) like (as) two pears in the same pot* – *як дві краплі води*; *to buy a lemon* – *викинути гроші на вітер*, *chew the fat* – *перемивати кістки*; *there is small choice in rotten apples* – *в стени і хрущ – м'ясо*; *Another man's bun looks much more fun* – *на чужій ниві ладніша пшениця*; *the nearer the bone the sweeter the meat* – *що на дні, те найсолодше*. Застосування цього способу забезпечує досить високий рівень еквівалентності.

При використанні аналогів слід звернути увагу на таку особливість, що схожі за значенням фразеологічні одиниці можуть мати різне емоційне забарвлення. Наприклад, *to bring home the bacon* та «заробити на шматок хліба» використовуються для позначення певного заробітку для прожиття, проте для даного англійського варіанту адекватним аналогом буде фразеологізм «заробити на шматок хліба з маслом», оскільки передбачається такий рівень заробітку, який дозволяє прожити, а не вижити. В той же час український фразеологізм «заробити на шматок хліба» більше використовується для позначення мінімального заробітку, на який можна доволі скрутно, але жити. Саме тому перекладачеві варто знати такі нюанси семантики фразеологізмів та враховувати національне забарвлення, яке неприпустимо замінити на національне забарвлення іншої країни.

- Калькування є дослівним перекладом, що застосовується у тому випадку, коли не можна підібрати еквівалент чи аналог: *fish and visitors smell in three days*. – *Гості й риба через три дні псуються*. До цього способу перекладу застосовуються дві вимоги: образність фразеологізмів має вільно вловлюватись читачем і мають бути витримані усі норми мови перекладу.

- Описовий переклад є перекладом не самого фразеологізму, а його пояснення. Здійснюється описовий переклад у вигляді пояснень, порівнянь, описів чи тлумачень: *big cheese* – *впливова особа*; *a piece of cake* – *дрібниця*; *to be as cool as a cucumber* – *спокійний, врівноважений*; *to be full of beans* – *енергійний*.

Фразеологічні одиниці, що відображають національну культуру, розповідають про особливості побуту народу, описують певні звичаї та традиції, передають специфіку національного фольклору та художньої літератури тощо. Національно забарвлені фразеологізми при перекладі адаптуються до прийнятої культури з компонентами-назвами страв, продуктів харчування напоїв як базові елементи. Наприклад, компоненти «сардина», «устриця», що часто вживаються в англійській фразеології, практично не зустрічаються в українських ідіомах: *packed like sardines* – як

оселедець у бочці; *dumb as an oyster* – німий як риба; *red as a lobster* – червоний як рак.

Кваліфікований перекладач повинен мати у своєму арсеналі достатню кількість еквівалентів або аналогів різних фразеологізмів, оскільки більша їх частина все ж має стійкі відповідники у мові перекладу. Труднощі ж перекладу фразеологічних одиниць можуть виникати у зв'язку з тим, що в оригіналі називаються такі явища, які відсутні в культурі, що приймає, або невідомі перекладачеві (Бабій, 2005: 233). Саме тому важливою умовою досягнення максимально високої якості міжкультурної комунікації та зниження неминучих втрат під час перекладу є вкрай обережне поводження з фразеологізмами.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

– Таким чином, в даному розділі нам вдалось з'ясувати зміст поняття фразеологізму (лексично неподільна одиниця мови, стійке семантично пов'язане поєднання слів, цілісне за своїм значенням, яке відрізняється образністю, експресивністю, стилістичним та емоційним забарвленням, повністю або частково переосмислене) та віддиференціювали фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні поєднання. фразеологічний еквівалент. Класифікація фразеологічних одиниць залежить від різних критеріїв, але найбільш відома класифікація належить В.В. Виноградову. При перекладі фразеологізмів можуть виникати складнощі, оскільки вони мають культурно-національну специфіку та неможливо повністю передати їх значення за допомогою прямого перекладу. При перекладі таких фразеологізмів, необхідно дотримуватися правил відповідності компонентів фразеологізму культурі перекладу. Також ми з'ясували, що для перекладу фразеологічних одиниць використовуються методи фразеологічний аналогу, еквівалентний переклад, калькування та описовий метод.

– Для подальшого аналізу перекладознавчого та лінгвокультурологічного аспектів фразеологізмів з компонентом «їжа» було виділено 50 фразеологічних одиниць та здійснено умовний їх поділ на дві великі семантичні групи: з компонентом, що позначає окремі продукти та готові страви.

РОЗДІЛ 2

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАД ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ «ЇЖА» З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1. Класифікація фразеологічних одиниць з компонентом «їжа»

В контексті даного дослідження ми виділили 50 фразеологізмів з компонентом «їжа». В науковій літературі ми не знайшли підходів до класифікації фразеологічних одиниць з компонентом «їжа», тому умовно їх розділили на дві великі семантичні групи: з компонентом, що позначає окремі продукти та готові страви.

Підгрупа, що включає компоненти, які позначають окремі продукти або інгредієнти включає такі концепти як м'ясо, риба, овочі, фрукти, ягоди, бобові, приправи, крупи, гриби, вода та молокопродукти. Більш детально ознайомимось із компонентами фразеологізмів, що позначають окремі продукти чи інгредієнти в англійській та українській мовах (табл. 1):

Таблиця 1. Найбільш вживані компоненти, що позначають окремі продукти

Компонент	Англійська мова	Українська мова
М'ясо	beef, meat, lamb, bacon, mutton, pork, steak.	м'ясо, свинина, сало
Риба	fish, oyster, eel	риба, оселедець, короп
Овочі	potato, beans, carrot, peas, cabbage, mushrooms, salad, beet, cucumber	картопля, буряк, капуста, морква, помідор, гриби
Фрукти	apple, banana, grape, peach, orange, plum.	яблуко, груша, диня, слива
Ягоди	cherry, berry, gooseberry, raspberrу	вишня, полуниця, малина
Приправи	ginger, pepper	перець
Молочні	butter, milk, cheese, cream	молоко, вершки, сметана, масло

Щодо підгрупи, яка включає компоненти, які позначають готові страви, то до неї відносимо перші та другі страви, десерти та хліб. Детальніше представимо такі компоненти, що знаходять відображення у фразеологізмах української та англійської мов (табл.2):

Таблиця 2. Найбільш вживані компоненти, що позначають готові страви

Компонент	Англійська мова	Українська мова
Перші страви	broth, soup,	борщ, суп
Другі страви	porridge, omelet, steak	каша
Десерти	pudding, ice-cream,	кисіль
Хліб	bread, pie, cookie, cake, bun	хліб, коровай, пампушка, бублик

З вищенаведених таблиць можемо зробити висновок, що компоненти, які позначають окремі продукти та готові страви, досить різноманітні і часто носять суто національний характер, що спробуємо детальніше проаналізувати в наступних розділах.

2.2. Фразеологізми з компонентами, що позначають окремі продукти

Ознайомившись із фразеологічним складом англійської мови, відображеним в англо-українському фразеологічному словнику К. Баранцева, було встановлено, що значна кількість фразеологізмів містить компонент «їжа» у своєму складі. Методом суцільної вибірки був сформований корпус із 50 фразеологічних одиниць, які мають у складі компонент «їжа». Корпус дослідження було класифіковано за семантичною ознакою та було розбито на лексико-семантичні групи згідно компоненту «їжа», відображеного в них.

Щодо фразеологізмів з компонентами, що позначають окремі продукти найбільш широко зустрічають ідіоми з компонентом *молокопродуктів*, а саме *butter* – *масло*, *milk* – *молоко*, *cheese* – *сир та cream* – *вершки*:

– *The cream of society* – вершки суспільства. Даний фразеологізм використовується для позначення людей «вищого сорту»: знаменитостей,

заможних, можновладців, політиків тощо. Компонент «cream – вершки» ж виступає цінним продуктом при сепаруванні молока, його найбільш жирна і поживна частина, саме тому зародилось таке порівняння.

– *Cream of the crop* – найкращий вибір. У даному фразеологізмі лексема *cream* позначає щось найкраще із усього.

– *To skim the cream from something* – знімати вершки. Така фразеологічна одиниця використовується для позначення збирання чогось найкращого, забирати прибуток, отримати певну вигоду тощо.

– *Hard cheese* – невдача. В даному випадку поєднання лексем *hard* та *cheese*, позначає твердий витриманий сир, який доволі важко піддається нарізці.

– *To look as if the butter wouldn't melt in one's mouth* – хоч до рани прикладай. Дана ідіома описує когось, хто виглядає скромним, невинним або щирим, але насправді є недобрим та лукавим. Ідея полягає в тому, що людина, про яку йде мова, настільки спокійна, холодна і зібрана, що масло навіть не тане в роті.

– *To lay the butter on* – лестити, вихвалити. Концепт *butter* в даному випадку позначає щось слизке та мастке. Даний фразеологізм близький до українського «як бальзам на душу», проте останній вживається виключно в позитивному контексті як щось приємне, тоді як англomовний варіант має негативну конотацію.

– *A land of milk and honey* – молочні ріки, киселеві береги. Даний фразеологізм використовується для позначення місця достатку, комфорту та свободи. Фраза походить від біблійного опису землі, обіцяної ізраїльтянам.

Досить розповсюдженим явищем виступають фразеологізми з компонентом «м'ясні продукти», у яких зустрічаємо лексеми *beef* – яловичина, *meat* – м'ясо, *lamb* – ягнятина, *bacon* – бекон, *mutton* – баранина, *pork* – свинина та *steak* – стейк. Детальніше розглянемо деякі з таких фразеологізмів.

– *After meat mustard* – занадто пізно.

– *Beef about smn/smith* – поскаржитися на когось чи докучати. Зазвичай вживається у контексті претензії.

– *Easy meat* – легка здобич. Даний фразеологізм вказує на людину, яку легко обманути, переконати чи експлуатувати. Зазвичай використовується для опису наївної людини чи тої, яка досить не впевнена в собі та своїх переконаннях.

– *Pork out* – їсти ненажерливо або надлишково. Зазвичай використовується для опису людини, яка їсть неохайно та з великим апетитом.

– *Be mutton dressed as lamb* – жінка, що намагається молодитися. Ця одиниця має таке значення, тому що баранина – м'ясо старої вівці, а ягня – молодій вівці.

– *To bring home the bacon* – заробити на хліб з маслом. Даний фразеологізм використовується, якщо людина достатньо заробляє собі на життя, досягла певного фінансового успіху. Щодо типу перекладу, то використовується аналог.

Звернемо більше уваги саме на концепти «bacon – бекон» та «хліб», їх культурологічне значення та національне забарвлення. Одна з історій походження англійського висловлювання базується на тому, що в ХХ столітті основною їжею робітничого класу був бекон – це та їжа, яку могла дозволити собі будь-яка працююча людина. Звідси і походить ідіома: принести додому бекон – заробити на шматок хліба. Таким чином, з даного фразеологізму стає зрозуміло, що в англійській культурі символом достатку вважається бекон, натомість в українській культурі таким виступає саме хліб. Доказом цього є чимало й інших українськомовних фразеологізмів таких як «без хліба і води – і не туди і не сюди», «хліб усьому голова» тощо. Крім того, в українському аналогу «заробити на шматок хліба з маслом» зустрічаємо компонент «масло», який і підкреслює той високий рівень достатку, про який ідеться у фразеологізмі мови оригіналу, оскільки самої

семантики «хліб» недостатньо, адже хліб є чимсь обов'язковим, без чого неможливо прожити, а масло засвідчує добробут (Плюта, 2019: 217).

Варто зауважити і на семантику самого слова «бекон» – шматок засоленої свинини без кісток, шкурки і жил, який виготовляється з бокової частини туші. Іншими словами бекон – це засолене сало з великими частинами м'яса. В той же час в українській культурі загальноживаним є концепт «сало», тобто саме тваринний підшкірний жир, найчастіше свинячий. З цих тлумачень також можна зробити висновок про різницю в гастрономічній культурі двох країн.

Також серед фразеологізмів з компонентом «їжа»ми виділили такі, які вміщують в собі концепти «**фрукти**» та «**овочі**». Найбільш вживаними лексемами, що позначають назви фруктів виявились *apple* – яблуко, *banana* – банан, *grape* – виноград, *peach* – персик, *orange* – апельсин, *plum* – слива. Серед лексем, що позначають овочі переважають *potato* – картопля, *beans* – квасоля/боби, *carrot* – морква, *peas* – горох, *cabbage* – капуста, *mushrooms* – гриби, *salad* – салат, *beet* – буряк, *cucumber* – огірок та *rhubarb* – ревінь. Розглянемо деякі фразеологізми з вищеназваними компонентами.

– *Rotten apple* – паршива вівця. Даний фразеологізм описує людину, чії слова чи дії негативно впливають на цілу групу людей. Також така конструкція використовується для опису людини, яка має поганий авторитет чи підводить команду.

– *Compare apples and oranges* – небо і земля. Даний фразеологізм вживається для позначення речей, які неможливо порівнювати між собою, які не мають відношення один до одного.

– *Carrot top* – рудоволосий. Так як морква оранжевого кольору, від цього і пішло значення такого виразу.

Серед фразеологізмів з компонентом «їжа», що називає окремі продукти ми також виділили підгрупу «**риба та морепродукти**». Найбільш вживані лексеми, що відносяться до даної групи – *fish* – риба, *oyster* – устриця, *sardines* – сардини:

– *It smells fishy* – пахне смаженим; те, що викликає підозри. Фразеологізм використовується для позначення ситуації, що викликає певні підозри чи сумніви. Походження ж даного фразеологізму імовірно є посиленням на неприємний запах риби, яка починає пропадати.

– *The world is your oyster* – світ біля твоїх ніг. Дана ідіома позначає, що людина владна робити, що їй заманеться.

– *Better a small fish than an empty dish.* – Краще синиця в руках, ніж журавель в небі.

– *Packed like sardines.* – Як оселедців в бочці. Даний фразеологізм використовується, якщо люди за певних обставин вимушені знаходитись настільки близько один до одного, що не можуть поворухнутись, знаходяться в тисняві. Щодо типу перекладу, то використовується аналог.

З культурологічної точки зору нас цікавлять саме концепти «sardines – сардини» та «оселедець». По-перше, варто відзначити, що оселедець, як і сардина належить до сімейства оселедцевих, тобто це риби, які мають спільне біологічне походження. Однак географія цих риб дещо різниться: сардина мешкає в північно-східній частині Атлантики (на півдні до берегів Сенегалу), а оселедець – у північній частині Атлантичного та Тихого океанів, а також у Північному Льодовитому океані. Таким чином, в Україні спостерігається вилов здебільшого оселедців, а в Англії – сардин. Також значення має і спосіб приготування. В Англії перший консервний завод був побудований вже у 1812 році, і сардини здебільшого вважались консервним типом риб (Skandera, 2007: 167). В Україні ж переважав метод засолювання риби в бочках, саме оселедця. Відповідно, еквівалентом українському оселедцю буде англійське «herring», проте це явище не є настільки розповсюдженим.

В англійській мові найбільш національно маркованими компонентами є corn (кукурудза): *feed smb. on soft corn* – говорити компліменти; pudding (пудинг): *pudding heart* – боягуз; cake (кекс, тістечко): *go like hot cakes* – йти нарозхват, pie (пиріг): *pie in the sky* – журавель у небі; carrot (морква): *carrot*

like a carrot to a donkey – спокуслива приманка; *bean* (боб): *full of beans* – у гарному настрої; *ginger* (імбир): *to eat the ginger* – брати від життя найкраще, *fish* (риба): *fish story* – брехня.

Слід зазначити, що наявність значної кількості фразеологізмів з «морськими» компонентами пов'язана з роллю мореплавця у житті країни, адже Великобританія – острівна держава. Морські реалії (рибний промисел, мореплавство, заготівля і переробка морепродуктів) на певному етапі розвитку були значущими для всього суспільства, і лексеми, що їх позначають, набули широкого поширення.

Таким чином, бачимо, що існує чимале різноманіття фразеологізмів із компонентом «їжа», який вказує на певний окремий продукт, такий як м'ясо, риба, овочі та фрукти, ягоди чи молокопродукти. При цьому деякі з них мають національне забарвлення і не мають аналогів чи еквівалентів в українській мові.

2.3. Фразеологізми з компонентами, що позначають готові страви

Аналіз зробленої нами вибірки фразеологізмів з компонентом «їжа», вміщених в англо-українському фразеологічному словнику К. Баранцева, допоміг встановити, що одним із найбільш розповсюджених є компонент *хлібобулочних виробів*. Проводячи дослідження даних фразеологізмів, було виявлено, що найбільш вживаними концептами є: *bread* – хліб, *pie* – пиріг, *cookie* – печиво, *cake* – торт, *bun* – булочка. Розглянемо більш детально такі фразеологізми.

– *To earn one's bread* – заробляти на хліб. У даному випадку, компонент *bread* позначає певний мінімальний заробіток, який дозволяє людині забезпечити себе найнеобхіднішим.

– *Like bread and butter* – як хліб з маслом. Даний фразеологізм описує речі, які чудово пасують одна одній, відмінно поєднуються.

– *To have one's bread buttered on both sides* – як вареник в маслі. Такий фразеологізм позначає людину, яка живе на всьому готовому, чудово забезпечена та фінансово міцно стоїть на ногах.

– *To eat somebody's bread* – їсти чужий хліб. Даний фразеологізм використовується для позначення людини, яка живе за чужий рахунок, сужим коштом та зусиллями.

– *To take the bun* – зайняти перше місце.

– *To break bread with smb* – розділяти з кимось їжу. У даному фразеологізмі компонент *bread* має значення чогось сокровенного та найдорожчого, що можна розділити тільки з найближчими людьми.

– *A piece of cake* – щось легке, нескладне. В даній фразеологічній одиниці компонент *cake* символізує щось несуттєве, таке, що можна зробити без особливих зусиль, наприклад як з'їсти шматок торта.

– *In apple-pie order* – в ідеальному порядку. В даному випадку компонент *pie* використовується як візуальний взірець однаково рівно розташованих шматків яблука на його поверхні. Тому варто зауважити, що даний фразеологізм описує саме педантично естетичну сторону питання.

– *smart cookie* – розумна людина. В даному фразеологізмі слово *cookie* характеризує людину, як таку, що здатна сприймати інформацію набагато вищу за свій власний рівень освіти.

Розглянемо також деякі фразеологізми, які містять назви готових страв:

– *One cannot make an omelet without breaking eggs.* – Ліс рубають – тріски летять. Дана ідіома означає, що неможливо зробити щось вартісне без негативних наслідків в іншому місці.

– *In the soup.* – Опинитися на слизькому, ускочити. Ця ідіома означає бути у важкому, скрутному чи піковому положенні; перебувати у збентеженні та у неприємній ситуації.

– *More praise than pudding* – спасибі на хліб не намастиш. Таку ідіому використовують, коли пригнуть отримати не лише словесну вдячність, але і матеріальну вигоду.

Як бачимо, фразеологізмів, з компонентами «готові страви» значно менше ніж тих, що позначають окремі продукти, оскільки вони мають характерний національний колорит, відповідно є менш вживаними.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

У цьому розділі ми розглянули класифікацію фразеологічних одиниць з компонентом "їжа", що включає 50 фразеологізмів, умовно розділених на дві семантичні групи: з компонентом, який позначає окремі продукти, та з компонентом, що позначає готові страви. В тексті ми привели приклади фразеологізмів з компонентами молокопродуктів, таких як butter, milk, cheese та cream, і пояснили їхнє значення та походження.

Також, ми звернули увагу на національний колорит деяких фразеологізмів з компонентом "їжа" в англійській мові, пов'язаних з морською тематикою, через роль мореплавця у житті Великобританії. Особлива увага була приділена порівнянню двох риб - сардин та оселедців - та їхньої географії і приготуванню в Англії та Україні. Ми також розглянули історію походження та культурологічне значення фразеологізму "bring home the bacon".

Загалом, можна зазначити, що існує багато фразеологізмів зі словом "їжа", які посилаються на певний вид продукту, такий як м'ясо, риба, овочі, фрукти, ягоди або молочні продукти. Деякі з них мають національний колір та відсутність відповідних еквівалентів в українській мові. Бачимо, що кількість фразеологізмів з компонентами "готові страви" значно менша порівняно з тими, які вказують на окремі продукти. Це пов'язано з тим, що такі фразеологізми мають більш специфічне значення та національний колорит, тому вони менш поширені в мовленні. Можна також зазначити, що українці більш зацікавлені у тому, як готується їжа, або вони готують самі. У той же час, англійці більше орієнтовані на готові страви або на тих, хто їх готує.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У ході даного дослідження ми з'ясували, що фразеологія – складне явище, що вимагає особливої уваги перекладачів, оскільки фразеологічні одиниці є лексично неподільними одиницями мови, стійкими семантично пов'язаними поєднаннями слів, цілісними за своїм значенням, які відрізняються образністю, експресивністю, стилістичним та емоційним забарвленням, повністю або частково переосмислені. Проведений нами аналіз дозволив переконатися в тому, що в кожному конкретному випадку стратегія перекладу фразеологізмів варіюється і на перекладацьке рішення може вплинути ціла низка факторів. До них можна віднести особливості вживання фразеологічної одиниці в тому чи іншому контексті, її структура, семантика, емоційно-експресивне забарвлення, національний компонент. Залежно від ситуації та особливостей фразеологічної одиниці, перекладач може знайти еквівалент, аналог, використовувати описовий переклад чи калькування. Щоб забезпечити високу якість перекладу, перекладач повинен мати глибокі знання щодо перелічених вище методів перекладу фразеологічних виразів.

Ми проаналізували англійські та українські фразеологізми з компонентом «їжа» та визначили серед них найбільш вживані. Так, для англійської мови це *beef, meat, lamb, bacon, mutton, pork, steak, fish, oyster, eel, potato, beans, carrot, peas, cabbage, mushrooms, salad, beet, cucumber, apple, banana, grape, peach, orange, plum, cherry, berry, gooseberry, raspberry, ginger, pepper, butter, milk, cheese, cream, broth, soup, porridge, omelet, steak, pudding, ice-cream, bread, pie, cookie, cake, bun.*

Також ми звернули увагу на фразеологічні одиниці, що відображають національну культуру, розповідають про особливості побуту англійців. Національно забарвлені фразеологізми при перекладі адаптуються до прийнятої культури з компонентами-назвами страв, продуктів харчування напоїв як базові елементи.

Слід зауважити, що в англійській мові більше фразеологізмів, що позначають готові страви (broth, soup, porridge, omelet, steak, pudding, pie, cookie, cake, bun), тоді як в українській – тих, що позначають окремі продукти (сіль, мед, вершки, риба, молоко, пшениця). Тож можна зазначити, що українці більше цікавляться процесом приготування їжі і часто готують їжу самі. У той же час, англійці більше зацікавлені в готових стравах або тих, хто готує ці страви.

Аналізуючи типи перекладу, що застосовуються для передачі англійських фразеологізмів в українській мові, то найчастіше використовується еквівалентний переклад (43%). Переклад за допомогою пояснень (26%) та дослівний переклад (31%) зустрічаються значно рідше. Це можна пояснити тим, що їжа займає велику роль у повсякденному житті людини, як англійця, так і українців, тому існує велика кількість фразеологізмів з компонентом «їжа», які часто перегукується у своєму значенні. Також це ще раз підкреслює необхідність у досконалому володінні перекладача фразеологізмами обох мов.

РЕЗЮМЕ

У фразеологізмах знаходять відображення історія народу, його традиції та звичаї, своєрідність культури та побуту. Останнім часом лінгвісти почали виявляти підвищений інтерес до фразеологічних одиниць. Мета дослідження фразеологічних одиниць зумовлена визначенням особливості функціонування та перекладу англійських та українських фразеологізмів з компонентом «їжа». Інтерес до цієї теми зростає з кожним днем, як у нашій країні, так і за кордоном. В англійській та українській мовах багато фразеологізмів мають давню історію вживання, багато одиниць фразеології вживаються в художній літературі, публіцистиці, історичних творах, а також в усному мовленні. З'являються також словники, де пояснюється походження багатьох фразеологізмів, вживання різних компонентів в них. Матеріалом для мого дослідження слугують фразеологізми з компонентом «їжа», відібрані із англо-українського фразеологічного словника К.Т.Баранцева. Матеріали дослідження можуть використовуватись для подальших лінгвістичних та перекладознавчих розвідок, що стосуються англійської фразеології, зокрема фразеологізмів з компонентом «їжа».

Усе вищесказане дає підстави стверджувати, що обрана тема є актуальною та перспективною для вивчення. У першому розділі курсової роботи розглядаються теоретичні аспекти фразеологічних одиниць. Другий розділ присвячено вивченню особливості перекладу фразеологізмів з компонентом «їжа» з англійської мови на українську. Також ми звернули увагу на фразеологічні одиниці, що відображають національну культуру. В контексті даного дослідження ми виділили 50 фразеологізмів з компонентом «їжа» і умовно їх розділили на дві великі семантичні групи: з компонентом, що позначає окремі продукти та готові страви.

Результати дослідження дозволяють зробити висновок, що існує чимале різноманіття фразеологізмів із компонентом «їжа», який вказує на певний окремий продукт чи готову страву. При цьому деякі з них мають національне забарвлення і не мають аналогів чи еквівалентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Skandera, P. (2007). *Phraseology and Culture in English*. Berlin: Walter de Gruyter.
2. Ажнюк, Б. (1989) *Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні*. Харків: Наукова думка.
3. Алефіренко, М. (1987). *Теоретичні питання фразеології*. Харків.
4. Доценко, Р., Жлуктенко, Н. (1980). *Англійські прислів'я та приказки*. Київ: Дніпро.
5. Баранцев, К. (2005). *Англо-український фразеологічний словник*. Київ: Знання.
6. Бабій, О. І. (2005) Роль і місце фразеологічної семантики у відтворенні мовної картини світу (на прикладі англійської мови). *Сучасні дослідження з іноземної філології*. 3, 229-234.
7. Берловська, В.Д. (2006). *Англійська загальнонаукова лексика і фразеологія*. Харків.
8. Василюк, І. М. (2004). Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації. *Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка*. 17, 102–105.
9. Гаращенко, О.(2008) Українські еквіваленти англійських фразеологізмів. *Сучасні тенденції розвитку та дослідження германських мов*. 2, 29–32.
10. Залужна, О., Новожилова, Д. (2021). Семантичні особливості фразеологічних одиниць із гастрономічним компонентом «хлібобулочні вироби» в англійській та українській мовах. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 40 (2), 78–83.
11. Зорівчак, Р. (1983). *Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія*. Львів: Вища школа.

12. Карпенко, Н. А. (2010) Проблема відтворення прагматики фразеологічних одиниць у перекладі. *Лінгвістичні дослідження. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди.* 55, 142–149.
13. Корунець, І. (2003). *Теорія і практика перекладу (аспектний переклад)*. Вінниця: Нова книга.
14. Краснобаєва–Чорна, Ж. (2010). *Семантико-граматична класифікація фразеологізмів у словнику фразеологічних термінів сучасної української мови*. Донецьк: ДонНУ.
15. Левченко, О. П. (2009). *Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект* [монографія]. Львів: ЛРІДУ НАДУ.
16. Нагорна, О. О. (2010). Комунікативно-прагматичний принцип перекладу фразеологізмів з британським етнокультурним семантичним компонентом. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки.* 51, 62–64.
17. Плюта, О. П. (2019). Їжа та кухня в системі ціннісно-ментальних символів культури. *Питання культурології. Київський національний університет культури і мистецтв.* 35, 214–225.
18. Ужченко, В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови*. Луганськ: Альма–матер.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Корпус фразеологізмів з компонентами «їжа»

1.	(As) like (as) two pears in the same pot ⁶¹³	як дві краплі води
2.	After meat mustard ²¹	занадто пізно
3.	Another man's bun looks much more fun ³²	на чужій ниві ладніша пшениця.
4.	Beef about smn/smith ⁴⁵⁵	поскаржитись на щось
5.	Better a small fish than an empty dish ¹²⁴	краще синиця в руках, ніж журавель в небі
6.	Big cheese ¹³³	впливова особа
7.	Break bread with smb ¹⁵⁶	розділяти з кимось їжу.
8.	Bring home the bacon ¹⁶³	заробити на хліб з маслом
9.	Buy a lemon ¹⁷⁸	зробити даремну покупку, викинути гроші на вітер
10.	Carrot and stick ¹⁹³	батіг і пряник
11.	Carrot top ¹⁹³	рудоволосий.
12.	Chew the fat ²¹²	перемивати кістки
13.	Compare apples and oranges ²³⁷	небо і земля
14.	Cool as a cucumber ²⁴⁰	спокійний, врівноважений
15.	Cream of society ²⁴⁵	вершки суспільства
16.	Cream of the crop ²⁴⁵	найкращий вибір
17.	Earn one's bread ¹⁷⁷	заробляти на хліб
18.	Easy meat ²⁹⁸	легка здобич
19.	Eat somebody's bread ⁸⁷⁹	їсти чужий хліб, жити за чужий рахунок
20.	Feed smb. On soft corn ³²⁶	лестити
21.	Full of beans ³⁶⁵	енергійний

22.	Hard cheese ⁴⁵²	невдача
23.	Hard nut to crack ⁴⁵³	міцний горішок
24.	Have one's bread buttered on both sides ⁴⁷²	як вареник в маслі
25.	In apple-pie order ³⁴	в ідеальному порядку.
26.	In the soup ⁵⁴⁵	опинитися на слизькому, ускочити,
27.	It smells fishy ⁸⁷¹	пахне смаженим, те, що викликає підозри
28.	Land of milk and honey ⁵⁸⁵	молочні ріки, киселеві береги
29.	Lay the butter on ⁵⁹³	лестити, вихваляти
30.	Like a fish out of water ¹⁰¹	почувати себе не в своїй тарілці
31.	Like bread and butter ¹⁵⁵	як хліб з маслом
32.	Look as if the butter wouldn't melt in one's mouth ⁶²³	хоч до рани прикладай, з невинним виглядом
33.	More praise than pudding ⁶⁷⁸	спасибі на хліб не намастиш
34.	Neither fish nor fowl ⁶⁸⁹	ні риба, ні м'ясо
35.	Not for all the tea in China ⁶⁹⁹	ні за що в світі
36.	One cannot make an omelet without breaking eggs ⁶⁴²	ліс рубають – тріски летять
37.	One man's meat is another man's poison ⁷²⁴	що росіянину добре, то німцю смерть
38.	Packed like sardines ⁷⁴⁵	як оселедців в бочці
39.	Piece of cake ⁷⁵⁷	дрібниця
40.	Piece of cake ⁷⁵⁷	щось легке, нескладне
41.	Pudding heart ⁷⁷⁹	боягуз
42.	Rotten apple ⁷²⁴	паршива вівця
43.	Rub salt into the wound ⁸²⁷	сипати сіль на рану
44.	Salt of the earth ⁸³⁴	сіль землі

45.	Skim the cream from something ⁸⁶⁸	знімати вершки
46.	Small choice in rotten apples ⁹⁴⁰	в степу і хрущ – м'ясо
47.	Take the bun ⁹²³	зайняти перше місце
48.	The nearer the bone the sweeter the meat ⁶⁸⁸	що на дні, те найсолодше.
49.	Walk on eggshells ⁹⁹⁰	йти по лезу ножа
50.	World is your oyster ¹⁰²⁷	світ біля твоїх ніг